

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Viittomakielen tulkkauksen käyttö tutuksi

Tulkkauspalveluopas Karjalan tasavaltaan

Maria Nadezhdina

Viittomakielentulkin koulutusohjelma 240 op

Huhtikuu/2010

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Maria Nadezhdina	Sivumäärä 34 ja 2 liitesivua + erillinen liite (tulkkauspalveluopas)
Työn nimi Viittomakielen tulkkauksen käyttö tutuksi. Tulkkauspalveluopas Karjalan tasavaltaan	
Ohjaava opettaja Juha Manunen	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Humanistinen ammattikorkeakoulu, Viittomakielen koulutushanke Petroskoissa 2008–2009, Mikko Karinen	
Tiivistelmä <p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tutkimustehtävänä on antaa Karjalan tasavallan kuuroille, viittomakielentulkeille ja kuuleville mahdollisuuden saada uutta tietoa tulkkauspalvelusta ja viittomakielen tulkin toimenkuvasta. Työ tehtiin osana Viittomakielialan koulutushanketta Petroskoissa 2008–2009 ja sen jatkohanketta. Opinnäytetyön tuotoksena on tulkkauspalveluopas Karjalan tasavaltaan. Oppaan päätehtävänä on tarjota ohjeita ja uutta tietoa kaikille tulkkauspalvelusta kiinnostuneille. Opinnäytetyön raportissa pyritään selvittämään oppaan tekemiseen liittyviä asioita ja tarjotaan taustatietoa tulkkauspalveluiden tilanteesta Venäjän Federaatiossa. Raportin viimeisissä osioissa kerrotaan tarkemmin tulkkauspalveluoppaan sisällöstä, pohditaan sen toimivuutta ja tulkkauspalveluiden kehittymistä Karjalan tasavallassa. Lopuksi tehdään yhteenveto koko opinnäytetyöprosessista.</p> <p>Opinnäytetyö on tehty tilaustyönä Humanistiselle ammattikorkeakoululle. Kokonaisuudessaan se on suunnattu venäläisille viittomakielisille, viittomakielen tulkeille ja kaikille viittomakielen tulkkauksesta ja tulkkauspalveluista kiinnostuneille.</p> <p>Opinnäytetyön produkti valmistui keväällä 2010, mutta sen painatus kirjapainossa on siirretty loppukevääksi 2010. Oppaaseen tuli 40 sivua. Sen teksti on oikoluettu ja asiantuntijat ovat korostaneet lakiasioiden ja tulkkauspalveluista annettujen ohjeiden olevan järkeviä ja päteviä sekä Venäjän lain mukaisia. Siitä huolimatta asiantuntijoiden mukaan oppaan sisältö voisi olla vaikea kuuroille asiakkaille, joilla on heikko venäjän kielitaito. Lisäksi heidän mielestään monille kuulevillekin asiasisältö voisi olla aivan uusi ja ristiriitainen nykyisen toimintamallin kanssa. Se ei ole huono asia, päinvastoin se antaa ihmisille mahdollisuuden katsoa asioita laajemmasta näkökulmasta ja vaikuttaa muutoksiin.</p> <p>Viittomakielialalla Venäjällä on suuria puutteita ja sitä voi luonnehtia kehityksessä jäljessä verrattuna Suomeen. Siihen tarvitaan isoja muutoksia ja päivityksiä. Toivotaan, että tämä opas toimii hyvänä mallina viittomakielialan kehittämiseksi ja Venäjän viittomakielialan asiantuntijat jatkavat kansan tiedottamista tulkkauspalveluista ja tulkkausalalla tapahtuvista muutoksista tuottamalla jatkossa uudet tietopakettit.</p>	
Asiasanat Toiminnallinen opinnäytetyö, Venäjä, viittomakielen tulkki, tulkkauspalvelu, opas	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Sign Language Interpretation Study Programme

ABSTRACT

Author Maria Nadezhdina	Number of Pages 34 + 2 pages of appendixes + The guidebook for sign language interpreting services
Title Familiarization of sign language interpreting services. The guidebook for sign language interpreting in the Republic of Karelia.	
Supervisor Juha Manunen	
Assigned by University of Applied Science (HUMAK); The educational project on sign language (Petrozavodsk, 2008–2009); Mikko Karinen	
Abstract <p>The aim of this functional thesis is to familiarize the deaf, the hearing and the sign language interpreters, living in the Republic of Karelia, with the sign language and the interpreting services provided in this field. This thesis gives guidance on sign language interpreting in the Republic of Karelia and emerged as a result of the educational project on sign language held in Petrozavodsk in 2008–2009. The report provides some background information about sign language interpreting services in the Russian Federation as well as an overview of the process of compiling a guidebook. The final chapters of the report are dedicated to the content of the guidebook, the viability of its implementation and the future development of sign language interpreting in the Republic of Karelia.</p> <p>The graduate thesis is assigned by the University of Applied Science (HUMAK) and is intended for the deaf and the hard of hearing, interpreters of sign language and all those who have an interest in Russian sign language.</p> <p>The graduate thesis was written in spring 2010 and the guidebook will be published before summer 2010. In order to meet with high standards, the forty page guidebook has been proofread and all legal matters and instructions concerning interpreting services have been approved by experts. Nevertheless, in the opinion of the experts, it may be difficult for some of the deaf to read this guidebook due to their weak knowledge of the Russian language. Furthermore, the content of the guidebook may be new and unfamiliar to some of the hearing population and may contradict the actual practice of sign language interpreting currently in Russia. This however, provides an opportunity to influence change and offers a broader insight into the provision of a professional service.</p> <p>Currently, Russian sign language as a field is very under developed and out-of-date; therefore some radical changes and upgrades are required. It is hoped that this guidebook will form a model of operation and be of good use to all concerned. It is also hoped that Russian sign language experts will continue to inform people about interpreting services and changes in this field.</p>	
Keywords Functional thesis, Russia, sign language interpreter, interpreting service, guide	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	7
2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet	7
2.2 Viittomakielialan koulutushanke Petroskoissa 2008–2009	8
2.3 Taustakartoitus	9
2.4 Henkilökohtaiset tavoitteet ja motiivit	10
3 TULKKAUSPALVELUT	10
3.1 Tulkkauspalvelut Venäjällä ja niiden historia	11
3.2 Tulkkauspalvelut Karjalan tasavallassa	15
4 OPASKIRJA PAINOTUOTTEENA	17
4.1 Opaskirjan tehtävät	17
4.2 Hyvä painotuote	19
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA TULOKSET	20
5.1 Toiminallinen osion aikataulu	21
5.2 Tulkkauspalveluoppaan sisältö	23
5.3 Tulokset	26
6 POHDINTA	26
6.1 Tulkkauspalveluoppaan toimivuus	27
6.2 Näkemyksiä tulkkauspalveluiden kehittymisestä Karjalan tasavallassa	28
6.3 Loppupohdinta	30
LÄHTEET	33
LIITTEET	35
Liite 1: Tulkkauspalveluoppaan sisällön suomennos	
Liite 2: Tulkkaustilanne Venäjällä vuonna 2005	
Erillinen liite 3: Tulkkauspalveluopas (venäjän kielellä)	

1 JOHDANTO

Tämä raportti on osa toiminnallista opinnäytetyötä Humanistisen ammattikorkeakoulun hankkeelle, jonka nimi on Viittomakielialan koulutushanke Petroskoissa 2008–2009. Koko opinnäyteprosessi jakautuu kahteen osioon: tuotokseen ja raporttiin. Toiminnallinen opinnäytetyö luonnollisesti kulminoituu itse tuotokseen, tässä tapauksessa siis tulkkaukspalveluoppaaseen. Siitä huolimatta opinnäytetyö ei kuitenkaan olisi kokonaisuus ilman toiminnan arviointia ja tätä raporttia. Opinnäytetyön raportissa pyritään selvittämään oppaan tekemiseen liittyviä asioita ja tarjotaan taustatietoa tulkkaukspalveluiden tilanteesta Venäjän Federaatiossa sekä perustietoa opaskirjojen tekemisestä.

Tällä hetkellä Venäjän Federaatiossa venäläisellä viittomakielellä ei ole virallista asemaa ja se aiheuttaa monenlaisia ongelmia ja haasteita viittomakielisten elämässä. Venäjän alueella on hyvin vähän viittomakielentulkkeja ja suurin osa heistä on kuurojen lähiomaisia ja ystäviä, jotka saivat koulutuksensa lyhytkestoisilla kursseilla. Ammattitulkkiin puutteesta johtuu, että kuurojen oikeudet ovat huonosti turvattuja perustuslaissa. Kuurot eivät myöskään tiedä kovin paljon tulkkaukspalveluista ja muista eduista. Viittomakieliset, viranomaiset ja viittomakielen tulkit eivät tiedä, miten pitäisi toimia tulkatussa tilanteessa. Tämän opinnäytetyö avulla tarjotaan heille mahdollisuus saada tietää enemmän viittomakielen tulkkaus- ja tulkkaukspalveluista.

Tämän opinnäytetyön tuotos on tiivis ja konkreettinen produkti, joka on tarkoitettu kädessä pidettäväksi ja luettavaksi. Tästä huolimatta kyse on laajasta kokonaisuudesta, jonka tarkoituksena on esittää ratkaisu päätutkimustehtävään. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten voidaan tukea venäläistä viittomakielialaa tulkkaukspalveluiden kehittämiseksi Venäjän alueella.

Tämä raportti on jaettu kuuteen osaan. Heti johdannon jälkeen selvitetään opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet sekä kerrotaan lyhyesti taustakartoituksesta ja lähtökohdista. Kolmanteen osaan sisältyy taustatietoa tulkkaukspalveluista, tulkkaukspalveluiden historiasta Venäjän Federaatiossa ja tulkkaukspalveluiden tilanteesta

Karjalan tasavallassa. Samassa osiossa kerrotaan myös opaskirjojen tekemisestä ja painotuotteesta, joka on tämän opinnäytetyön tuotos. Neljännestä osiosta löytyy tietoa työn toteutuksesta, aikataulusta ja tuloksista. Viidennessä osiossa kerrotaan tarkemmin tulkkauspalveluoppaan sisällöstä, pohditaan sen toimivuutta ja tulkkauspalveluiden kehittymistä Karjalan tasavallassa. Viimeiseen osioon sisältyy loppupohdinta, jossa tehdään yhteenveto ja mietitään koko opinnäytetyöprosessia kokonaisuudessaan.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyö on suunnattu venäläisille viittomakielisille, viittomakielen tulkeille ja kaikille viittomakielen tulkkauksesta ja tulkkauspalveluista kiinnostuneille. Opinnäytetyön tilaaja Humanistinen ammattikorkeakoulu on toinen kohderyhmä, koska se tukee viittomakielen tulkkauksen kehittymistä Karjalan tasavallassa Viittomakielialan koulutushankkeen 2008–2009 ja jatkohankkeen tuella ja on kiinnostunut tiedottamaan tulkkauspalveluista Karjalan alueella. Toivottavasti tästä työstä on hyötyä muillekin tahoille, jotka ovat kiinnostuneita tulkkauspalveluista Venäjällä, niiden palveluiden kehittämisestä tai opaskirjan tekemisestä.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Työn tärkeänä lähtökohtana on osallistuminen Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Karjalan pedagogisen akatemian yhteiseen hankkeeseen. Hankkeessa aloitettiin viittomakielen tulkkien koulutus Karjalan tasavallassa. Koulutuksen avulla saadaan yhteiskunta tiedostamaan viittomakielen tulkkien ammatti ja tulkkauspalveluiden merkitys. Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielentulkiopiskelijana minulla on kokemusta ja tietoa siitä, miten Suomessa tuotetaan tulkkauspalveluja ja miten niistä tiedotetaan ihmisille. Hyödyntämällä tätä tietoa sekä venäläisen kulttuurin ja yhteiskunnan tuntemusta sain mahdollisuuden tukea venäläisen viittomakielialan kehitystä ja antaa oman osani tulkkauspalveluiden kehittämiseksi.

Toisena lähtökohtana on aiheen ajankohtaisuus Venäjän Federaatiossa. Vuonna 2009 Venäjän presidentti Dmitri Medvedev antoi hallituksen tehtäväksi tutkia viittomakielen tulkkien koulutuksen ja tulkkauspalveluiden tilannetta Venäjän eri alueilla ja piireissä. Lähitulevaisuudessa suunnitellaan viittomakielen tulkkien ammatillista, korkeakoulutasoista koulutusta sekä tulkkauspalveluiden laajentumista perustamalla tulkkikeskuksia. (Mjakshin 2009.)

2.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Petroskoissa 2008–2009 viittomakielialan koulutushankkeen ja sen jatkohankkeen tavoitteena on viittomakielentulkkien koulutuksen käynnistäminen ja tiedottaminen tulkkauspalveluista. Hankkeessa esille nostetut tiedottamisen tehtävät on nähty alusta asti hyvin tärkeinä, koska Venäjällä on hyvin vähän tulkkauspalveluiden käyttäjille kohdennettua materiaalia. Yhteiskunnassa vain harva tietää tulkkauspalveluista ja edelleenkin ajatellaan, että viittomakielen tulkki tulkkaa vain tv-uutisia ja auttaa kuuroja arjessa. Venäjän Kuurojen Liiton Internet-sivuilla kerrotaan viittomakielestä ja kuurojen oikeuksista ja palveluista, joihin kuurot ovat oikeutettu. Internetistä on mahdollonta löytää tietoa venäjän kielellä tulkkauspalveluista, tulkkaustilanteista, tulkin roolista, ammattieettisistä säännöistä ja tulkkaustilanteen sujuvuudesta sekä teki-
jöistä, jotka vaikuttavat tähän sujuvuuteen. Onneksi nykyään kuuroille suunnatuissa

materiaaleissa on paljon hyviä asioita, mutta niissäkään ei kerrota selkeästi tulkkauspalveluihin liittyvistä asioista. Opinnäytetyön päätehtävänä on ihmisten tietämättömyyden vähentäminen esittämällä heille tietoa viittomakielen tulkeista ja tulkkauspalveluista. Tärkeänä kohderyhmänä ovat Karjalan tasavallan viittomakieliset, viittomakielen tulkit ja viranomaiset, jotka haluavat tietoa vammaispalvelulain mukaisesta tulkkauspalvelusta ja käytännön tulkkauksesta Venäjän Federaatiossa.

Aluksi tavoitteena oli selkokielisen opasmateriaalin tuottaminen venäläisille kuuroille ja kuuleville. Selkokielisyydestä luovuttiin kuitenkin, kun asiaa mietittiin eri näkökulmista. Tähän ratkaisuun päädyttiin yhdessä opinnäytetyön tilaajan kanssa, koska selkokielen käyttö voisi vaikuttaa jopa haitallisesti alan kehittymiseen eikä siihen ole tarvetta. Selkokielen sijaan päädyttiin käyttämään mahdollisimman selkeää venäjän kieltä.

2.2 Viittomakielialan koulutushanke Petroskoissa 2008–2009

Syksyllä 2008 Petroskoissa, Karjalan valtiollisessa pedagogisessa akatemiassa, pidettiin ensimmäinen kansainvälinen *Kuurojen yhteisö ja viittomakieli* -konferenssi. Sen päätyttyä Suomen Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Karjalan valtiollinen pedagoginen akatemia solmivat uuden hankkeen yhteistyösopimuksen. Hankkeen nimi on Viittomakielialan koulutushanke Petroskoissa 2008 - 2009. Tällä virallisella yhteistyösopimuksella aloitettiin karjalaisten viittomakielen tulkkien koulutus. Hanke toteutettiin Suomen ulkoasiainministeriön ja opetusministeriön antaman rahoituksen avulla. Se kesti vuoden 2009 loppuun, jonka jälkeen Humanistinen ammattikorkeakoulu anoi hankkeen jatkoa ja lisää rahoitusta. Karjalan tasavallan opetusministeriö myös tuki tätä hanketta ja osallistui aktiivisesti suomalais-venäläiseen yhteistyöhön.

Petroskoissa kuten muillakin Venäjän alueilla on pula viittomakielen tulkeista. Sen lisäksi Venäjällä ei ole korkeakoulutasoista viittomakielen tulkkien koulutusta. Humanistisen ammattikorkeakoulun avulla Venäjällä ensimmäistä kertaa käynnistettiin Karjalan valtiollisen pedagogisen akatemian sisällä viittomakielen

tulkkien koulutus sivututkintona. Se on iso askel tulevaisuuteen, koska hankkeen päätavoitteena on jatkossa vakiinnuttaa viittomakielen tulkkien koulutus Petroskoihin. Hankkeen aikana on järjestetty viittomakielen tulkkien kouluttajakoulutusta sekä Suomessa että Petroskoissa. Lisäksi on pidetty kaksi kansainvälistä konferenssia, joissa suomalaiset, venäläiset ja saksalaiset asiantuntijat ovat kertoneet viittomakielen tutkimuksista, viittomakielisten yhteiskunnallisesta asemasta Euroopassa sekä tulkkauspalveluiden merkityksestä. Petroskoin tulkkioiskelijoiden koulutus on vasta alkuvaiheessa, mutta siitäkin on jo saatu konkreettisia tuloksia ja hyötyä. (Mikkonen 2008.)

2.3 Taustakartoitus

Kuten on mainittu aikaisemmin, yksi hyvä syy materiaalin tuottamiseksi on se, että Venäjällä on hyvin vähän materiaalia viittomakielen tulkkauksesta ja tulkkauspalveluista. Kaikki Venäjällä olemassa oleva materiaali on suunnattu viittomakielestä ja kuurojen yhteisöstä kiinnostuneille. Tulkkauspalveluiden käyttäjille ja tuottajille ei ole kohdennettua materiaalia.

Internetistä löytyvät venäjänkieliset sivut ovat samoilla linjoilla. Paljon hyvää informaatiota löytyy monilla kielillä, mutta Venäjällä vain harva viittomakielinen osaa vierasta kieltä ja käyttää vieraskielistä infopankkia saadakseen lisätietoa. Tietämättömyys tulkkauspalveluiden periaatteista ja säännöistä on tavallista myös viittomakielen tulkkien keskuudessa.

Sama ongelma vaivaa alan kirjallisuutta ja tutkimuksia. Viittomakielisistä ja heille järjestettävistä palveluista on melko tuoreita julkaisuja ja tutkimuksia venäjän kielellä, esimerkiksi Svetlana Vatagan (2009) «Русский жестовый язык в социальной реабилитации инвалидов по слуху» (suom. *Venäläinen viittomakieli kuulovammaisten sosiaalisessa kuntoutuksessa*). Lisäksi lukuisilla Internet-sivustoilla on paljon tietoa viittomakielestä ja kuurojen yhteisöstä. Viittomakielen tulkkauspalveluista on kuitenkin olemattomasti tietoa saatavilla niin kirjoista kuin verkostaakaan. Taustatietoa opinnäytetyön tuotokselle on siis haettu eri vuosien viittomakielialan asiantuntijoiden konferenssien materiaaleista, kuten «Международная

конференция переводчиков жестового языка» (suom. *Kansainvälinen viittomakielen tulkkien konferenssi 2005*), «Лингвистические права глухих: государственная поддержка изучения и применения жестового языка» (suom. *Kuurojen lingvistiset oikeudet: valtiollinen tuki, viittomakielen käyttö ja tutkimustyö 2007*), «Сообщество глухих и жестовый язык» (suom. *Kuurojen yhteisö ja viittomakieli 2008*) ja «Преподавание жестового языка при подготовке переводчиков жестового языка» (suom. *Viittomakielen opetus tulkikoulutuksessa 2009*).

2.4 Henkilökohtaiset tavoitteet ja motiivit

Kiinnostuin viittomakielen opiskelusta ja tulkkauksesta vuonna 2004, jolloin olin vielä Petroskoin valtion yliopiston opiskelijana. Se motivoi minut hakemaan Humanistiseen ammattikorkeakouluun, jossa oli tarjolla viittomakielen tulkin tutkinto. Opiskelun aikana perehdyttiin erilaisiin viittomakieleen ja tulkkaukseen liittyviin aihepiireihin, ja sain paljon uutta ja hyödyllistä tietoa viittomakielen tulkkauksesta ja tulkin ammattikuvasta. Kolmen vuoden kypsyttelyn jälkeen eri kurssien suorittaminen ikään kuin avasi silmäni tulkkaukseen liittyviin asioihin. Aloin vertailla Suomen ja Venäjän tilannetta: mitä viittomakielen tulkkauksesta tiedetään Suomessa ja mitä puutteita on edelleenkin Venäjällä.

Kolmannen vuosikurssin aikana mieleeni tuli ajatus tehdä tulkin ammattietiikkaan liittyvä projekti, josta olisi hyötyä Venäjällä. Samalla pääsin osallistumaan Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Karjalan valtiollisen pedagogisen akatemian yhteiseen hankkeeseen, johon pystyin liittämään ajatukseni ja sillä tavoin sain ajankohtaisen aiheen opinnäytetyölle. Tulkkaustyöstä tiedottaminen kiinnostaa minua edelleen ja opinnäytetyöstä on tarkoitus hioa sellainen, että siitä on apua tulkkauspalveluiden käyttäjille ja järjestäjille Venäjällä ja etenkin Karjalan tasavallassa.

3 TULKKAUSPALVELUT

Teoreettista tietoperustaa rakennettaessa käytetään *Venäjän lainsäädäntöä* ja muita venäläisiä julkaisuja mm. Viittomakielen tulkkien kansainvälisen konferenssien materiaaleja ja venäläisen viittomakielen tulkin A. Komarovan artikkeleita. Internetistä myös löytyy jonkin verran tietoja venäläisten kuurojen historiasta, kulttuurista, kuulovammaisia koskevasta venäläisestä lainsäädännöstä, tulkkauspalveluista ja venäläisestä viittomakielestä.

Suomessa kuuroilla on oikeus vammaispalvelulain mukaan käyttää tulkkia vähintään 180 tuntia ja kuurosokeilla 360 tuntia vuodessa erilaisiin asioimistilanteisiin. Opiskelua varten tulkkaus anotaan erikseen. Syyskuussa 2010 tulkkauspalvelut siirtyvät valtiolle ja siitä lähtien niistä vastaa Kansaneläkelaitos (Kela). Ennen sitä tulkkauspalvelut ovat kuntien vastuulla. Uuden lain myötä nimitys tulkkipalvelu, jota edelleenkin käytetään, muuttuu tulkkauspalveluksi. Se on laajempi käsite ja sisältää kaiken palvelun tulkin tilaamisesta tulkkaukseen. (Majava 2009, 5.)

Tulkkauspalvelu on kehittyvä palvelumuoto, joka nykyisessä muodossaan palvelee Suomessa jo useita tuhansia asiakkaita. Tulkkaus tekee mahdolliseksi viestinnän ja kommunikoinnin kielirajoista huolimatta. Suomen viittomakielinen yhteisö on puhunut jo pitkään siitä, että kommunikointi tulkin välityksellä lisää kielellistä tasa-arvoa, ja säästää molempien osapuolten aikaa ja voimavaroja. Suomen perustuslaki turvaa viittomakielisten kielelliset oikeudet, ja suomalaiset viittomakieliset ovat aktiivisia tulkkauspalveluiden käyttäjiä. (Suomen viittomakielen tulkit ry 2009.)

Viittomakielisten tulkkauspalvelut on saatu järjestetyksi myös muissakin maissa. Pohjoismaissa ja Yhdysvalloissa tulkkauspalvelut järjestettiin 1960–1980-lukujen välillä. Keski-Euroopan maissa ja Aasian maissa suunniteltiin tulkkien koulutuksen aloittamista 1980-luvulla ja samalla aloitettiin tulkkauspalveluiden tuottaminen. (Leppänen & Hassinen 1984, 31.)

Markku Jokisen (Riekko 2006) mukaan Pohjoismaissa kuurojen asema ja tulkkauspalvelut ovat edellä muita maita. Siitä huolimatta Suomessa ja muissa

maissa on vielä paljon tehtävää tulkkauspalvelun kehittämiseksi ja kuurojen tasa-arvoon.

3.1 Tulkkauspalvelut Venäjällä ja niiden historia

Viittomakielen tulkkiensa tarve on ollut tiedossa Venäjällä jo pitkään. Vuonna 1917 Venäjän ensimmäisessä kuuromykkien tapaamisessa keskusteltiin hyvälaatuisen viittomakielen tulkkauksen tarpeesta. Samalla tuotiin esille, etteivät kuuromykkien opettajat voineet toimia tulkkeina. Kuurot ajoivat aktiivisesti omia etujaan ja vaativat kuurojen koulujen opettajilta viittomakielen tulkkauksen kieltämistä, puhuivat tulkin etiikasta ja pätevyydestä. Vuonna 1917 kuurot nostivat esille kysymyksen kuuromykkien opettajien kielitaidosta ja toivat esille, että monet kuurojen opettajat suostuivat tulkeiksi vain taloudellisen hyödyn vuoksi (oikeudenkäynnissä tulkkauksesta maksettiin hyvä palkka). Kuurot asiakkaat kärsivät jatkuvasti ”tulkkiensa surkeasta kielitaidosta” ja päättivät vaikuttaa asiaan perustamalla kuuromykkien liiton, joka valvoi tulkkiensa työtä ja ammatillisuutta. (Palennyi 2005, 37.)

Venäjällä oli edelleen 1930-luvulla pula viittomakielen tulkeista. Samaan aikaan maassa oli alkanut teollisuuden kukoistus, jolla tarvitsi yhä enemmän työvoimaa. Tehtaat alkoivat työllistää kuuroja, jotka tarvitsivat tulkkauspalveluja ja lisää koulutusta. Moskovan kuuromykkien yhdistys alkoi kouluttaa nopeassa tahdissa viittomakielen tulkkeja kahden kuukauden mittaisilla kursseilla eri tehtäviin, kuten esimerkiksi opiskelutulkkaukseen ja tulkkaukseen erilaisilla työpaikoilla. Tehtaat, joissa oli isoja ryhmiä kuuroja, tarvitsivat lisää tulkkeja. Työnantajat alkoivat puhua tulkkiensa velvollisuuksista, esittivät heille omat vaatimuksensa ja nostivat esille kysymyksen tulkkiensa palkasta. Suurin osa tulkeista oli naisia kuurojen perheistä. (mt., 41.)

Vähitellen 1930-luvulla alkoi tulkkauspalvelualan kukoistava kausi. Moskovan kuuromykkien yhdistys koulutti vuosittain noin 40 viittomakielen tulkkiä, jotka lähtivät töihin eri paikkakunnille ympäri Venäjää. Siitä huolimatta tulkkiensa pula oli edelleenkin todella iso. Silloin viittomakielen tulkeille annettiin oikeus kouluttaa eri kaupungeissa paikan päällä lisää työvoimaa tulkkaustehtäviin. (mt., 43).

1930-luvun lopulla Venäjän Kuurojen liiton ensimmäinen puheenjohtaja P. Saveljev alkoi puhua viittomakielentulkkien mahdollisuudesta ammatilliseen kasvuun ja uraan. Hän tarkoitti, ettei tulkki voi sitoutua vain yhteen työtehtävään eli tulkkaukseen. Kuurojen yhteisö tarttui tähän ajattelutapaan ja muutaman vuoden kuluttua eri kaupungeissa oli jo laajaprofiilisia tulkkeja, esimerkiksi tulkki-sosiaalityöntekijä, tulkki-opettaja, tulkki-ohjaaja, tulkki-puheenjohtaja, tulkki-kuulttuurituottaja jne. Kuurojen liiton päätavoite oli tulkkien määrän takaaminen, mutta se ei ottanut huomioon tulkkauksen laatua. Näiden vuosien seuraukset vaikuttavat edelleen venäläisen tulkkausalan kehittämisessä. (mt., 45.)

1950-luvulla aloitettiin erilaisten oppimateriaalien tuottaminen tulkikoulutukseen. Näiden materiaalien joukossa olivat Sergei Ivanovin ja Iosif Geilmanin teokset. Vuonna 1951 Ivanov kirjoitti uuden opetuskirjan «Исправленное и дополненное пособие по обучению мимике, дактилологии и счету» (suom. *Mimiikan, sormiaakkosten ja laskennan korjattu ja uudistettu oppikirja*), jossa virheellisesti kerrottiin, että viittomakielessä ei ole omaa kielioppia ja rakennetta. Tästä epäkohdasta huolimatta kirjasta löytyy hyviä ja nykypäivänä ajankohtaisia ajatuksia. Siinä esitetään mm., että tulkkien pitää oppia kuuroilta, käyttää mahdollisimman visuaalista kieltä ja olla valmiina erilaisiin tulkkaustilanteisiin. (mt., 45.)

Vuonna 1957 ilmestyi Geilmanin teokset «Переводчик и культура перевода» (suom. *Tulkki ja tulkkauksen kulttuuri*), «Ручная азбука и речевые жесты глухонемых» (suom. *Käsien aakkoset ja kuuromykkien puheviittomat*) sekä viittomakielentulkkien opetussuunnitelma ja koulutusohjelma, jotka Kuurojen liitto hyväksytti 29. helmikuuta 1960. Geilmanin mukaan tulkin profiiliin kuului tulkkauksen lisäksi muutkin tehtävät, jotka tekivät viittomakielen tulkista ”monitoimilaitteen”. Hänen käsityksensä mukaan tulkkien piti opettaa kuuroille oikeaa sivistynyttä viittomakieltä, luoda uusia viittomia ja luoda yhtenäisiä viittomia, jotta isossa valtiossa olisi yhtenäinen viittomakieli, joka olisi lähellä puhuttua venäjää. Itse asiassa hän aloitti tulkkaus- ja viittomakielen alalla uuden kauden. Se on viitotun puheen kausi, jonka vaikutus oli vahva ja sen jäljet näkyvät edelleen tulkkien työssä. (mt., 50.)

Vuonna 1973 Neuvostoliiton ammattinimikkeiden rekisteriin oli lisätty uusi ammatti «инструктор-переводчик» (suom. *ohjaaja-tulkki*). Niinä aikoina ympäri maata eri

tehtailla toimi 725 ohjaaja-tulkkia, jotka samalla olivat kuurojen ohjaajia, kasvattajia ja johtajia. Suurin osa näistä tulkeista teki töitä vain tehtailla ja työpaikoilla, mutta tulkin työaikaan kuului myös asiointi kuurojen kanssa tehtaan ulkopuolella. Näiden ohjaaja-tulkkien määrä kasvoi nopeinta tahtia. (mt., 51.)

Vuonna 1992 «инструктор-переводчик» – ammattinimike korvattiin nimellä «переводчик-дактилолог» (suom. *tulkki-sormittaja*). Kolme vuotta myöhemmin ammattinimike taas muutettiin, ja vuonna 1995 viralliseen käyttöön tuli «сурдопереводчик» (suom. kuurojen tulkki). Tämä ammattinimike on voimassa Venäjällä edelleenkin. (mt., 53.)

Neuvostoliiton romahduksen jälkeen Venäjällä oli vaikea taloustilanne. Monet tehtaat suljettiin, ihmisiä joutui isot määrät työttömäksi. Ensimmäisten työttömien joukossa oli tuhansia kuuroja. Kuurojen jälkeen lomautettiin tulkit. Tilastojen mukaan vuoteen 1998 mennessä Venäjällä vähennettiin tulkkeja 5 500:sta noin 520:een. (mt., 54.)

Vuosina 2000–2005 vammaisten henkilöiden valtiollisen kuntoutusohjelman rahoituksen avulla käynnistettiin taas tulkkauspalvelut. Kuurojen liitto järjesti paikkakunnittain lyhyet koulutukset tulkeille. Vuoden 2002 lopussa toimi 49 tulkkauspalvelupistettä paikallisissa kuurojen yhdistyksissä. Kuurojen liiton tilastojen mukaan vuonna 2005 Venäjällä oli 800 tulkkia, mutta osa heistä oli samalla paikallisten kuurojen yhdistyksien puheenjohtajia tai sosiaalityöntekijöitä. Suurin osa tulkeista on kuulevia lapsia kuurojen perheistä, ks. liite 1. (mt., 55.)

Katsominen menneisyyteen paljastaa, ettei nykyinen venäläinen tulkkauspalveluala ole kehittynyt paljon parempaan suuntaan. Nykypäivänä Venäjän Federaation lainsäädännössä venäläisellä viittomakielellä ei ole virallista asemaa. Sitä pidetään kommunikaatiota selventävänä menetelmänä (Komarova 2008), mikä vaikuttaa tulkkauspalveluun ja tulkkien koulutukseen. Venäjällä kuuroja ja viittomakieltä käsittelevät lakisäädökset perustuvat näkemykseen kuuroista vammaisina. Vuodesta 2007 lähtien venäläisillä kuulovammaisilla henkilöillä on ollut oikeus käyttää ilmaiseksi viittomakielen tulkkauspalveluja 40 tuntia vuodessa. Tämä oikeus edellyttää, että kuulovammaisilla on sosiaali-lääketieteellisten laitosten myöntämä henkilökohtainen kuntoutussuunnitelma, jonka perusteella hänelle tarjotaan

mahdollisuuksien ja omien tarpeiden mukaan tulkkauspalvelut. Tulkkauspalvelujen maksajaksi on määrätty Venäjän Federaation Sosiaalivakuutuksen rahasto. (Venäjän Kuurojen Liitto 2007.)

Tilaston mukaan vuonna 2008 Venäjällä toimi 750 viittomakielentulkkiä, monet heistä ovat jo keski-ikäisiä ja eläkkeelle siirtyneitä henkilöitä. Tällä hetkellä Venäjällä on todella vaikea tulkkipula ja tulkkauspalvelujen tuottamisen järjestelmä on lähes tuhoutunut. Venäjällä viittomakielen tulkki toimii 2000-luvulla edelleen samalla sosiaalityöntekijänä, opettajana tai kuurojen yhdistyksen puheenjohtajana. Viittomakielen tulkki on ”kuurojen tulkki”, ei viittomakielen tulkki. (Palennyi 2005, 53.)

Näistä hankaluuksista huolimatta Komarovan (2009) mukaan Venäjällä on Viittomakielen tulkkien ammattiliitto, jonka tehtävänä on ajaa tulkkien etuja ja valvoa tulkkien pätevyyttä ja koulutusta. Se toimii kuitenkin heikosti ja tarvitsee uudistusta sekä valtakunnallisen aseman. Tavallisesti alueelliset tulkit eivät tiedä mitään omasta tarkasta tulkkiroolista, tulkin ammattietiikasta, työtehtävistä ja oikeuksista. Siksi kuurotkaan eivät tiedä tulkkauspalveluista paljon eivätkä luota esim. uuteen tuntemattomaan tulkkiin.

Syksyn 2008 Petroskoin konferenssissa Venäjän Kuurojen Liiton varapuheenjohtaja Aleksandr Ivanov kertoi, että Venäjällä valtion tasolla ei ole järjestetty viittomakielen tulkkien säännöllistä ammatillista koulutusta. Viittomakielen tulkin ammatti ei ole muutenkaan suosittu eikä hyvin palkattu. Komarovan (2009) mukaan viittomakielen tulkin asemaa ja työolosuhteita sekä tulkkauspalveluiden laatua voi parantaa hyväksymällä viittomakielen viralliseksi kieleksi lainsäädännön tasolla. Lakiehdotus ”Venäläisen viittomakielen ylläpitämiseen suunnattujen muutosten ja lisäysten tekemisestä Venäjän Federaation erinäisiin lakiasetuksiin” on tehty vuonna 2005, mutta edelleenkin sitä ei ole käsitelty eikä hyväksytty. Kevään 2009 konferenssissa Komarova totesi, että vuonna 2010 Venäjän hallitus lupaa lisätä kaksi uutta ammattia ammattiopistojen ja korkeakoulujen ammattinimikkeiden rekisteriin. Nämä ammatit ovat viittomakielen opettaja ja viittomakielen tulkki. Nämä muutokset ovat hyvin merkityksellisiä viittomakielialalla ja voivat muuttaa viittomakielisten asemaa parempaan suuntaan sekä auttaa kehittämään tulkkauspalveluja ja tulkkien koulutusta.

3.2 Tulkkauspalvelut Karjalan tasavallassa

Kuurojen yhdistyksen tilastojen mukaan Karjalan tasavallassa asuu noin 500 kuulovammaista. Todellisuudessa heitä on enemmän kuin 500. Uusia kuuroja muuttaa jatkuvasti asumaan Karjalan alueelle, mutteivät käy rekisteröitymässä Kuurojen yhdistyksellä eivätkä käy kunnallisissa terveyskeskuksissa. Heidän henkilökohtaisia tietoja ei merkitty mihinkään, eikä heistä ole mitään virallista tietoa Karjalan tasavallan Kuurojen yhdistyksen rekisterissä. (Malysheva 2010.)

Petroskoissa viittomakielen tulkkauspalvelulla on pitkä historia. Aikaisemmin tulkkauspalvelut järjestettiin vain paikallisen Kuurojen yhdistyksen kautta, jossa oli muutamia tulkkeja. Lisäksi yhdistyksen puheenjohtaja teki tulkkauksia. Nämä tulkkaukset olivat enemmän ”asioiden hoitamista” asiakkaan puolesta ja tulkit käyttivät enemmän viitottua puhetta. Monet asiakkaat eivät osanneet puhutun venäjän kielioppia eivätkä ymmärtäneet tulkkien viitottua puhetta ja siksi monet luopuivat kokonaan tulkkauspalveluista. (mt.)

Vuosien myötä Karjalan tasavallan tulkkaustilanne ei muuttunut kovin paljon. Tällä hetkellä Petroskoissa on viisi virallista viittomakielen tulkkiä, joista vain neljä tekee aktiivisesti tulkkauksia. Sen lisäksi Petroskoissa on yksi opiskelutulkki, joka on kuuleva lapsi kuurojen perheestä ja tekee tulkkauksia pedagogisella ammattipistolla ilman pätevyyttä ja tulkin koulutusta. Kaikki tulkit saivat koulutuksensa Pavlovskin ammattipistossa, jossa painotetaan viitottua puhetta eikä viittomakieltä. Vain yksi näistä viidestä tulkista hallitsee todellisuudessa oikeata viittomakieltä ja osaa tulkata sitä. Muut tulkit harjoittelevat viitotun puheen tulkkausta toisen ammatin ohella. Lisäksi Venäjällä edelleenkin tulkkeina toimivat lähiomaiset, jotka osaavat tulkata omaa kuuroa sukulaista. Petroskoilaiset kuurot eivät ole aktiivisia tulkkauspalvelun käyttäjiä. Tilastojen mukaan vuonna 2009 Petroskoissa oli toteutettu vain 300 virallista tulkkaustilausta. Monet petroskoilaiset kuurot edelleenkin yrittävät tulla toimeen itse tai lähiomaisten avulla. Tulkkauspalvelu ei ole suosittu palvelu. Ivanovin (2008) mukaan jotkut kuurot eivät halua tehdä henkilökohtaista kuntoutussuunnitelmaa, jonka perusteella heillä on oikeus tulkkauspalveluun, koska se voi aiheuttaa joidenkin vammaisetujen menettämistä. Harva kuuro käyttää vuodessa kaikki hyväksytyt tunnit (eli vammaispalvelulain mukaan 40 tuntia

vuodessa). Useimmiten kuurot tilaavat tulkkauspalvelun vain vaikeassa elämäntilanteessa, kun tulkin tarve on välttämätön. Monet kuurot eivät edelleenkään luota tulkkiin, eivätkä tiedä tulkkien vaitiolovelvollisuudesta ja tulkkauspalveluiden käytöstä. (Malysheva 2010.)

Petroskoissa toimivat tulkit ovat koko Karjalan tasavallan tulkit. Käytännössä he palvelevat vain Petroskoin aluetta. Tulkkauspalvelun tilaaja eli valtiollinen sosiaalivakuutusrahasto ei maksa tulkeille mitään matkakustannuksia ja päivärahoja. Tulkin palkat ovat niin matalat ja epäsäännölliset, että monet tulkit joutuvat hankkimaan toisen työpaikan. (mt.)

Vuonna 2008 Petroskoissa käynnistettiin viittomakielen tulkkien koulutus Humanistisen ammattikorkeakoulun ja Karjalan valtiollisen pedagogisen akatemian yhteisen hankkeen rahoituksella. Tämä koulutus kestää kolme vuotta ja se tarjotaan varsinaisen tutkinnon lisäksi sivututkintona. Ensimmäiset tulkit valmistuvat keväällä 2011.

4 OPASKIRJA PAINOTUOTTEENA

Opinnäytetyöraportissa selvitetään, mikä on opaskirja ja mitkä ovat sen tehtävät. Se muodostaa tietoperustan, johon tukeudutaan toiminnallisen osuuden toteutuksessa. Oppikirjojen tekemiseen liittyvää kirjallisuutta hyödynnetään, koska opaskirjojen tekemisestä on vähän tietoa. Tavallisesti opaskirjat mainitaan oppikirjojen yhteydessä. Oppaan tekemisen aikana keskeisinä kysymyksinä ovat: Millainen voisi olla hyvä ja selkeä opas? Mitkä tekijät tekevät opaskirjasta selkeän, helppolukuisen ja hyvän?

4.1 Opaskirjan tehtävät

Suomen tietokirjailijat ry:n (2009, 3) mukaan opaskirjat kuuluvat tietokirjallisuuteen. Yleisesti tietokirja käsittelee asiantuntijoiden näkemystä tieteenalan kysymyksistä ja

sen laajuus ja sisältö riippuvat tekijän tutkimuskiinnostuksesta. Opaskirjoihin kuuluvat erilaiset käyttöoppaat, harrasteoppaat, matkaoppaat, kielioppaat, terveysoppaat jne.

Opaskirjan tehtävä on suurin piirtein sama kuin oppikirjan tehtävä eli antaa tietoja ja taitoja lukijan elämään. Opaskirjoilla on mielenkiintoinen asema oppimisessa tieteellisen tiedon ja arkitiedon yhdistäjänä. Sillä on hyvä mahdollisuus innostaa oppilasta prosessoimaan ympäriltään saamaansa tietoa. Se voi parhaimmillaan auttaa oppilasta muuttamaan ja kehittämään omia oppimis- ja ymmärtämisprosessejaan. On vaikea sanoa, onko opaskirjalla suuria mahdollisuuksia yksinään vaikuttaa lukijan motivaatioon prosessoida käsiteltäviä asioita. Joka tapauksessa opaskirja samalla tavalla kuin oppikirja voi kannustaa lukijoita itsenäiseen työskentelyyn. (Ahtineva 2000, 23–24, 29.)

Opaskirja tehdään yleensä jotakin tiettyä tarkoitusta varten. Voidaan olettaa, että kirjaa lukee tietty kohderyhmä. Lukijakunta voi toisaalta olla myös hyvin laaja. Yksi kirja voi sopia monenlaisiin tarkoituksiin ja erilaisille lukijoille. (Saarinen & Väyrynen 1989, 31.)

Kirjan tekijän pitää miettiä etukäteen, millaisia henkilöitä kirjan keskimääräiset lukijat ovat. Asiasisältö on parasta esittää siinä järjestyksessä, jossa asiat ovat helpoimmin opittavissa. Tavallisesti ihmiset pyrkivät liittämään uuden tiedon jo opittuun, vanhaan tietoon. Kirjan tekijä ratkaisee oman kokemuksensa perusteella, miten kirjan aiheet on parasta järjestää. Avoin keskustelu opaskirjan aiheesta ja sisällöstä muiden ihmisten kanssa on hyödyllistä. Siten saadaan uusia näkökulmia opaskirjan tekemiseen. (mt., 26, 36, 37.)

Makkosen (2007) mukaan yleensä opaskirjan rakenne toistaa samaa hyväksi havaittua rakennetta. Opaskirjasta löytyvät sisällysluettelo, johdanto, käytännön teoriaa ja sen lisäksi liitteet ja lähteet. Sisällysluettelo on oppaan tärkeä elementti, koska se helpottaa kirjan käyttöä. Hyvästä opaskirjasta käyttäjä löytää nopeasti haettavat asiat, koska rakenne ja hierarkia toimivat hyvän sisällysluettelon avulla. Kuvituksilla voidaan keventää teoriaa eli tekstiä ja esimerkkien avulla voidaan selkeyttää asiasisältöä. Hyvin suunnitellussa ja toteutetussa opaskirjassa lukija

erottaa nopealla silmäyksellä eri elementit ja tasot toisistaan sekä ymmärtää niiden merkityksen (Aho 2007, 4).

Kirjassa kuvituksella voi olla sama tavoite kuin tekstillä. Kuvien avulla osa lukijoista oppii ja myös muistaa sekä ymmärtää lukemaansa paremmin. Kuvilla on helppo esittää asioiden suhteita toisiinsa. Kuvien funktiona voi olla myös pelkästään lukijan houuttelemineen tarttumaan kirjaan ja herättämään mielenkiinto tekstiä kohtaan. Kuvien avulla voidaan myös kiinnittää huomiota uuteen aiheen. Kirjan ulkoasu vaikuttaa lukijan motivaatioon perehtyä siihen. Se voi sekä parantaa motivaatiota että heikentää sitä. (Saarinen & Väyrynen 1989, 45.)

Kirjan taiton ja kuvien asettelun avulla voidaan jossain määrin ohjata oppimisprosessia hyödylliseen suuntaan. Paljon riippuu siitä, kuinka usein lukija katsoo kuvia kirjaa lukiessaan. Jos hän jättää ne huomattavasti vähemmälle huomiolle kuin tekstin, ei tavoite kuvien kautta oppimisesta toteudu. (Hannus 1996, 9.)

4.2 Hyvä painotuote

Useimmiten onnistunut painotuote on eri tekijöiden summa. Tärkeintä painotuotteen laadussa on työn tilaajan ja valmistajan yhtenäiset laatukäsitteet ja tavoitteet. Koskisen (2001) mukaan työhön osallistujat, heidän ammattitaitonsa, tekniset laatutavoitteet, toimintapolitiikka, budjetti, aikataulu, sisällön visuaalisuus, tuotteen ja viestin sisältö, teknologia sekä painomateriaalit ovat painotuotteen laatuun tärkeät vaikuttajat. (Aho 2007, 19.)

Painotuoteprosessi on hyvin monimutkainen ja vaativa. Siihen kuuluu suuri määrä erilaisia valintoja ja päätöksiä, jotka tekijä joutuu tekemään koko toiminnan aikana. Tekijän on tärkeä muistaa, että painotuotteen sisällön ja ulkoasun pitää olla sopusoinnussa ja muodostaa toimivan kokonaisuuden. Tuotteen ulkoasun pitää kertoa jotain kirjan sisällöstä eikä saa luvata enemmän kuin se todellisuudessa voi antaa lukijalleen. (mt., 19.)

Onnistuneen painotuotteen yhtenä edellytyksenä on painokelpoinen aineisto, joka on teknisesti oikein toteutettu. Tavallisesti tekstit tuotetaan tekstinkäsittelyohjelmilla, ja kuvankäsittelyyn sekä taittoon käytetään tarkoitukseen suunniteltuja ohjelmia, kuten *InDesign* ja *Photoshop* -ohjelmia. Opaskirjan taittamiseen voidaan soveltaa samoja ohjeita ja sääntöjä, joita käytetään muita kirjoja taitettaessa. On hyvä muistaa, että kuvituksien avulla voidaan kertoa enemmän kuin tuhansilla sanoilla. Kuvien asianmukainen ja sopiva käyttö voi täydentää tekstiä ja lisätä sisältöön visuaalisuutta. Jokaista kuvaa valitessa tekijän olisi hyvä miettiä kuvien funktiota. Ilman tarkoitusta kuva voi sekoittaa lukijaa ja antaa väärää tietoa. (mt., 7.)

Joka tapauksessa painotuotteen onnistumisen kannalta on tärkeää, että kaikki tuotteen laatuun vaikuttavat tekijät olisivat tasapainossa keskenään. Painotyön tekijöiden pitää aina ottaa huomioon sekä tuotteen sisältöä että asiakkaiden toiveita, jotta lopputuloksena olisi toimiva ja laadukas painotuote. (mt., 19.)

Painotuotteen luominen on aina eri alan ammattilaisten yhteistyötä. Saumaton yhteistyö voi taata tuotteen onnistumisen ja laadun. Ahon mukaan parhaiten painotuotteen tekemisen on mahdollista oppia vain käytännön kautta, keräämällä kokemusta ja tietoa, tekemällä virheitä ja kokeilemalla erilaisia menetelmiä. (mt., 20.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS JA TULOKSET

Opinnäytetyön toteutus alkoi ideapaperilla keväällä 2009. Silloin esitin omat ajatukseni ja näkemykseni aiheesta Humanistisen ammattikorkeakoulun Petroskoin hankkeesta vastaavalle Mikko Kariselle ja myös Humanistisen ammattikorkeakoulun viittomakielen tulkkien koulutusohjelman koulutusjohtaja Pirkko Mikkoselle. He hyväksyivät ehdotukseni ja antoivat ohjeita sekä neuvoja tulevaan työhön. Kesällä 2009 aloin miettiä tarkemmin opinnäytetyön tavoitteita ja tutkimusmenetelmiä. Samalla kirjoitin opinnäytetyösuunnitelman sekä keräsin tarvittavat taustatiedot ja tietoperusta.

Aloin tehdä opinnäytetyötä Petroskoin koulutushankkeessa 2008–2009, jonka rahoitus loppui joulukuussa 2009. Vuoden 2009 lopussa ei ollut vielä tietoa jatkorahoituksesta, mutta opinnäytetyön tilaajan kanssa oli sovittu, että jatkan työtä siitä huolimatta. Jatkorahoituksesta tuli myönteinen vastaus helmikuun 2010 lopussa, jolloin sain tietää, että opinnäytetyön tuotteeseen eli tulkkauspalveluoppaan painamiseen löytyy varoja.

Vaikka opinnäytetyöni on toiminnallinen, koko prosessin aikana pidin tärkeänä sitä, että tietoperusta ja käytäntö ovat sidoksissa ja sopusoinnussa. Tutkin tarvittavaa tietoperustaa ennen toimintaosuuden aloittamista. Yritin kirjoittaa suomenkielisen raportin samalla kun tein toiminnallisen osion, jotta opinnäytetyön osiot eivät olisi irrallisia ja tukisivat toinen toistaan.

Opinnäytetyön tuotoksen varsinainen työstö on päättynyt maaliskuussa 2010, sen jälkeen keskityin opinnäytetyön raportin kirjoittamiseen. Raportissa mietin tulkkauspalveluoppaan toimivuutta ja ajankohtaisuutta. Lisäksi mietin tulkkauspalveluiden tilannetta Venäjällä ja tulevaisuuden visioita tulkkausalalla.

5.1 Toiminnallisen osion aikataulu

Alustavan aikataulun mukaan tuotoksen kirjoittamisen piti alkaa elokuussa 2009 ja olla valmis joulukuussa 2009. Kesällä 2009 aloin kerätä tulkkauspalveluoppaan kirjoittamiseen tarvittavaa materiaalia. Tarkistin, millaisia lähteitä on jo olemassa venäjän kielellä, sekä mietin, mitä pitää vielä kääntää suomesta venäjäksi. Oli mahdotonta tehdä suoria käännöksiä suomen kieleltä, koska kaikki suomenkieliset tiedot piti soveltaa venäläiseen kulttuuriin ja lainsäädäntöön. Suurimman osan käännöksistä tein hankkeen sisällä vapaaehtoisesti. Taustakartoituksen tein huolella ja tutkin runsaasti erilaisia suomenkielisiä ja venäjänkielisiä julkaisuja aiheesta tai aiheeseen liittyviä. Kirjoitusprosessi aloitin aikataulun mukaan ja siinä hyödynsin suomalaisten tulkkauspalveluoppaiden toimintamallit. Alusta asti pyrin kirjoittamaan mahdollisimman selkeästi vain sellaista tekstiä, jonka koin olevan aihepiirin kannalta tärkeää.

Alkusyksyllä 2009 oppaan materiaalien kerääminen oli tehty loppuun, ja kirjoitustyö oli käynnissä. Tilanne tarkistettiin lokakuussa, kun tapasimme opinnäytetyön ohjaajan ja tilaajan kanssa yhteisessä palaverissa, jolloin kaikilla osapuolilla oli mahdollisuus seurata työn edistymistä ja antaa ohjeita sekä muutosehdotuksia. Silloin tuotoksen kirjoitusosalle laitettiin määräajaksi tammikuun 2010 loppu. Tuotoksen ensimmäinen versio saatiin valmiiksi joulukuussa, jolloin se myös lähetettiin venäjänkielisille vapaaehtoisille asiantuntijoille luettavaksi. Työn lukijoina olivat venäläisen viittomakielen tulkki Tatjana Malysheva, suomalaisen viittomakielen tulkki Marianna Pekkoeva, jonka äidinkielenä on venäjän kieli, sekä venäläinen kääntäjä ja filologi Vitali Nadezhdin. Palautteelle laitettiin takarajaksi 30.1.2010, mutta lopuksi se siirrettiin helmikuun keskivaiheeseen. Kaikista palautteista tuli kuitenkin hyviä korjauksia ilmi mm. venäjänkielisten termien käyttöön, lauserakenteeseen ja kielioppiin. Lisäksi opinnäytetyön ohjaaja tarkisti tulkkauspalveluoppaan ulkonäön ja antoi hyviä korjausehdotuksia.

Tulkkauspalveluoppaan kuvien piirtämisestä sovittiin venäläisen piirtäjän kanssa, joka suostui tähän työhön korvausta vasten. Syksyllä kuvituksen tekoa tiedusteltiin muutamilta tutuilta taiteilijoilta, muttei kukaan suostunut vapaaehtoiseen työhön. Tammikuussa löytyi vapaaehtoinen, joka on vasta aloitteleva petroskoilainen piirtäjä Maria Ekola. Hän oli todella innoissaan uudesta haasteesta ja suostui tähän tehtävään. Opinnäytetyön tilaajan kanssa käydyissä neuvotteluissa sovittiin kuvittajalle maksettavasta palkkiosta.

Opinnäytetyön ohjaajan ja tilaajan yhteisessä lokakuun tapaamisessa oli sovittu, että oppaan painaminen on siirretty talvelle 2010. Tammikuussa kävi ilmi, että työn oikoluku, kuvitukset ja viimeistely eivät ole valmiina ja vaativat lisää aikaa. Lisäksi hankkeen jatkorahoituksesta ei ollut tarkkaa tietoa. Mielestäni aikataulun suunnittelussa toimittiin aivan liian löyhästi ja aikataulutettiin ainoastaan suuret linjat, kuten ensimmäisen raakaversion valmistuminen, lähettäminen asiantuntijoille ja lopullisen version valmistumispäivän. Huomiota ei oltu kiinnitetty siihen, että lopullinen versio on kiinni monista eri tekijöistä ja mm. taittotyö on hyvin tärkeä tässä prosessissa.

Helmikuun lopussa saatiin tietää, että jatkorahoitus on myönnetty. Samalla sovittiin opinnäytetyön tilaajan kanssa, että siirretään tulkkauspalveluoppaan painatus loppukeväälle 2010. Kirjapainopaikaksi valittiin Petroskoin PIN -kirjapaino. Ennen kirjapainoa tehtiin tulkkauspalveluoppaan viimeistelyt, sovittiin ja kilpailutettiin taittotyöt. Maaliskuun 2010 lopussa viimeistelytulkkauspalveluopas oli valmiina. Sen taittotyö toteutetaan huhtikuun 2010 aikana ja opas viedään kirjapainoon toukokuun puolivälissä. Opinnäytetyön tilaajan kanssa on sovittu, että painotuotteiden arvioitu määrä on 300 kappaletta. Lopullisen painotuotteen pitäisi olla valmiina kesällä 2010.

5.2 Tulkkauspalveluoppaan sisältö

Opinnäytetyön tuotoksesta eli tulkkauspalveluoppaasta muodostui suhteellisen laaja. Kokonaisuudessaan siihen kuuluu noin 40 sivua, joka on sopiva määrä oppaalle. Oppaassa pyrittiin huomioimaan monia eri näkökulmia tulkkauspalveluista. Oppaassa kerrotaan, miten Venäjällä voi saada tulkkauspäätöksen, kuka voi toimia tulkkina, millaisia tulkkausmenetelmiä on ja missä tilanteissa tulkkauspalvelua voi käyttää jne., ks. liite 2. Tulkkauspalveluoppaan kirjoittamisessa käytettiin lähteenä kolme suomalaista tulkkauspalveluopasta mm. Kuulonhuoltoliito ry:n Tulkkipalveluopasta 2008, Kuurojen Liitto ry:n Opiskelutulkkauksen -opasta 2006 ja Suomen Kuurosokeat ry:n Kuurosokeiden tulkkipalveluopasta 2006. Myös Outi Vainikan opinnäytetyö (2003) oli hyvin hyödyllinen, koska työssään hän vertailee muutamia vanhoja tulkkauspalveluoppaita ja selvittää, mikä on hyvä oppikirja ja mitkä on sen tärkeät tehtävät, vaatimukset ja erityispiirteet.

Tarkoitus oli tehdä sellainen tulkkauspalveluopas, jonka sisältö olisi kattava ja antaisi vastauksia monenlaisiin kysymyksiin. Oppaassa myös selitetään termit, jotka esiintyvät usein tulkkauksessa ja yleensä viittomakielialalla. Tällaisia termejä ovat kuuro, viittomakielinen, viittomakieli, viitottu venäjä, asioimistulkki, opiskelutulkki, puhelintulkkaukset, kirjoitustulkkaukset, paritulkkaukset, sormiaakkosviestintä, tulkkaustauko jne.

Tarkoituksena oli tehdä ajankohtainen opas, joka on selkeä. Oppaassa myös selvitetään lyhyesti opiskelutulkkausta sekä paritulkkausta, joka takaa laadukkaamman tulkkaukspalvelun. Tavoitteena oli tuottaa tulkkaukspalveluopas, joka on suunnattu kaikille tulkkaustilanteen osapuolille. Tästä syystä oppaan tekstiä ei ole kirjoitettu sinä -muotoon. Venäjällä ei ole koskaan aikaisemmin ollut mitään vastaavaa tulkkaukspalveluopasta, joten tämän oppaan päätehtävänä on esittää yleistä perusinformaatiota kaikille viittomakielen tulkkaukspalveluista kiinnostuneille. Neutraalit lauseet sopivat oppaaseen erinomaisesti, niin kuin on kirjoitettu suomalaisissa Kuurosokeiden oppaissa 1998 ja 2006: *"Tulkkauksilanteessa on tärkeintä, että kommunikaatio onnistuu ja että kaikki osapuolet ymmärtävät mitä puhutaan"* sekä *"Kuuro henkilö päättää itse, milloin hän tarvitsee tulkkia"* (Kuurosokeat ry 2006). Niinpä kumpi tahansa, kuuleva tai kuuro, voi saada tästä oppaasta itselleen tärkeää tietoa tulkkaukspalvelusta.

Tulkkaukspalveluoppaassa käsitellään sekä tulkkaukspalvelujärjestelmää että kuuroille tulkkausta. Siinä käytetään venäläistä termiä "kuuro" merkityksessä "sosio-kulttuurisen vähemmistön viittomakieltä käyttävä kuurojen yhteisön jäsen". Luvussa 1 kerrotaan, että Suomessa käytetään termiä "viittomakielinen", joka ei ole tullut vielä käyttöön venäläiseen kuurojen yhteisöön. Samassa luvussa kerrotaan lyhyesti kuurojen yhteisöstä ja viittomakielestä.

Luvussa 2 mainitaan kuuron oikeudesta tulkkaukspalveluun, selitetään miten ja mistä pitää hakea tulkkaukspalvelupäätös ja millaisissa tilanteissa tulkkausta voi käyttää. Tämän luvun alussa yritetään kuvata kaikki tulkkaukspalveluun liittyvät lakiasiat mahdollisimman selkeästi ja yksinkertaisesti.

Luvussa 3 kuvaillaan erilaisia tulkkauksmenetelmiä, jotka ovat olemassa ja joihin esimerkiksi suomalaisilla viittomakielisillä asiakkailla on mahdollisuus. Jokaisen menetelmän lopussa mainitaan, onko kyseinen menetelmä käytössä Venäjällä ja onko kuuroilla siihen mahdollisuutta. Tietoa erilaisista tulkkauksmenetelmistä pidetään tärkeänä, koska siten viittomakielen alan asiantuntijat ja tulkkiopiskelijat saavat eväitä ja kehittämisideoita tulevaisuuteen.

Luvussa 4 kerrotaan viittomakielen tulkin työstä ja sitä määrittävästä ammattisäännöstöstä. Tässä luvussa kiinnitetään huomiota viittomakielentulkin vaitiolovelvollisuuteen, luotettavuuteen ja koulutukseen. Siinä luetellaan tulkkauksen lajit, jotta viittomakielentulkkausten alan sanasto tulisi tutummaksi tulkkaukspalvelujen käyttäjille. Luvussa kerrotaan myös siitä, että tulkki tulkkaa kaiken viitotun ja puhutun minä -muotoon. Tämä on tärkeää tietoa, koska minämuotoinen tulkkaukset on monille venäläisille kuuroille ja kuuleville outo ja tuntematon asia.

Luvussa 5 käsitellään sujuvaan tulkkauksilanteen periaatteita sekä kuuron, tulkin ja muiden paikalla olevien yhteistyötä, josta riippuu tulkkauksen onnistuminen. Tässä luvussa käsitellään tulkkauksen sujumisen kannalta keskeistä tulkin ennakkovalmistautumista. Annetaan ohjeita tulkin tilaamiseen sen toimintamallin mukaan, joka nykyään toimii Karjalan tasavallassa. Kerrotaan, kuinka kannattaisi toimia ennen tulkkauksilannetta, sen aikana ja sen päätyttyä.

Luvussa 6 kerrotaan lyhyesti opiskelutulkkauksesta, jota pidetään myös todella tärkeänä kohtana. Venäjällä edelleenkin monet kuurot eivät tiedä omista mahdollisuuksistaan eivätkä oikeuksistaan. Myöskään kuulevat eivät tiedä, että kuuron opiskelijan opiskelu tulkin välityksellä erilaisissa oppilaitoksissa on täysin mahdollista. Mainitaan, että opiskelutulkkauksessa on suositeltava käyttää paritulkkauksia ja tiivistä yhteistyötä kaikkien tulkkauksilanteeseen osallistuvien kanssa.

Oppaan lopussa kerrotaan, että asiakkaalla on aina mahdollisuus ja oikeus antaa palautetta saamastaan sekä hyvästä että huonosta tulkkaukspalvelusta. Palautekeskustelu voidaan toteuttaa heti tulkkauksen jälkeen. On suositeltava antaa palaute suoraan tulkille, mutta mahdollisuuksien mukaan palautetta voidaan antaa myös tulkkikeskukselle/välitykselle, josta tulkki on tilattu (Kuulonhuoltoliitto 2006, 15.)

Sen lisäksi oppaan loppuun on kerätty eri toimijoiden yhteystietoja: Maailman Kuurojen Liitto, Venäjän Kuurojen Liitto, Karjalan tasavallan kuurojen yhdistys, mahdolliset viittomakielentulkkipäätökset, Karjalan tasavallan sosiaalivirasto, josta haetaan tulkkaukspäätöstä, Kuulovammaisten lasten vanhempien liitto "Oma sana". Oppaassa ei ole tulkkikeskuksen yhteystietoja, koska sellaista ei ole Karjalan tasavallassa. Karjalaiset kuurot ovat yhteydessä tulkkiin vanhan tavan mukaan eli yksityisellä

tekstiviestillä. Venäläisten viittomakielentulkki liiton yhteistietojen lisääminen myös osoittautui hankalaksi, koska verkossa on vain tietoa sen liiton perustamisesta ja olemassa olost, muttei lainkaan yhteystietoja tai tietoja liiton yhteyshenkilöistä.

Tulkkauspalveluoppaassa on lisäksi kuvia, joiden tehtävä on herättää kiinnostusta lukemiseen ja tukea oppaan sisältöä lukemisen aikana. Oppaan julkaisemisen jälkeen on tarkoitus pitää tiedotustilaisuus Petroskoissa, jossa olisi mukana viittomakielentulkkiopiskelijoita, paikallisia viittomakielisiä ja muita viittomakielestä ja tulkkauspalveluista kiinnostuneita ihmisiä.

5.3 Tulokset

Ensi vuonna 2011 Karjalan tasavallassa valmistuu 16 viittomakielen tulkkiä ja myös nuoret kuurot ovat aktiivisempia kuin vanha sukupolvi. He haluavat saada uutta tietoa, koulutusta ja kehitystä. Toivomuksena on, että opinnäytetyöstäni ja sen produktista he saavat uusia työvälineitä tulevaisuuden työhön. Oppaan terminologian käytössä on pyritty tarkkuuteen ja asianmukaisuuteen. Lisäksi otettiin huomioon uusien venäläisten materiaalien saatua tietoa ja muutoksia, jotka tapahtuvat jatkuvasti Venäjän tulkkausjärjestelmässä. Jatkuvat muutokset vaikuttavat siihen, että oppaaseen kirjoitetut tiedot voivat muuttua lyhyellä ajalla ja lähitulevaisuudessa opas tarvitsee päivitystä. Toivotaan kuitenkin, että tämä opas toimii hyvänä peruspakettina ja työvälineenä jonkin aikaa. Myöhemmin Venäjän viittomakielialan asiantuntijat jatkavat tiedottamista tulkkauspalveluista ja tulkkausalalla tapahtuvista muutoksista tuottamalla uudet tietopaketit.

Toivotaan, että tulkkauspalveluoppaan painamisen jälkeen esille tulee uusia kysymyksiä ja korjausehdotuksia. Ne ovat tarpeellisia, koska tilaajan tavoitteena oli luoda perustiedot tulkkauspalveluista tarjoava opas. Tarkoituksena oli välttää monenlaisia yksityiskohtia ja syvällistä tietoa jokaiselle asiakasryhmälle erikseen tai muille tulkkaustilanteeseen osallistuneille.

6 POHDINTA

Viimeisessä luvussa tavoitteena on pohtia kirjapainoon lähtevää painotuotetta eli tulkkauspalveluopasta, sen sisältöä ja sen laatimiseen liittyviä asioita. Myös arvioidaan kokonaisen opinnäytetyön onnistumista.

Kokonaisuudessa kerätty tietoperusta loi hyvän taustan opinnäytetyön tavoitteille ja toiminnalle. Teoreettinen aineisto on perinteisen käsityksen mukaan tässä työssä pieni, mutta tämän opinnäytetyön tarpeisiin nähden riittävä.

Pohdinnassa pyrin tuomaan esille omia näkemyksiäni Venäjän tulkkauspalvelualasta ja sen tarpeista. Tuon esille asioita, jotka saattavat vaikuttaa myönteisesti Venäjän tulkkauspalvelualan kehittymiseen. Pohdinnassa esitän lisäksi mahdollisia jatkotutkimuksen aiheita sekä kehittämideoita.

6.1 Tulkkauspalveluoppaan toimivuus

On vaikeata puhua tulkkauspalveluoppaan toimivuudesta tässä vaiheessa, kun käsissä ei ole vielä valmista painotuotetta eikä opasta ole vielä testattu. Raportin kirjoittamisen yhteydessä voidaan vain alustavasti arvioida tämän oppaan toimivuutta ja ajankohtaisuutta. Nämäkin arvioinnit ovat vain oletettuja, koska Venäjän viittomakielialan ja tulkkausalan työelämävaatimuksia ei ole hyvin tutkittu ja arvioitu.

Ottaen huomioon Karjalan tasavallan nykyisen tulkkausalan tilanteen voidaan sanoa, että tämä tulkkauspalveluopas on tarpeellinen tuote. Venäläiset kuurot tarvitsevat tietoa omista oikeuksistaan ja tulkkauspalveluista. Tietoa tarvitsevat myös viittomakielen tulkit, tulkkiopiskelijat ja muut kuulevat. Tästä huolimatta tulkkauspalveluopas yksin ei ole tehokas tiedotusväline, vaan tarvitaan myös tiedotustilaisuuksia sekä kuurojen sekä tulkkien aktiivisuutta.

Asiantuntijoiden mielipiteiden mukaan oppaasta tuli teknisesti kelvollinen kokonaisuus. Kaikki Venäjän lakiasiat ovat kunnossa ja ohjeistukset tulkkauspalvelun

käyttöön ovat järkeviä ja päteviä. Tekstiä on oikoluettu sekä venäjän kielen että rakenteen näkökulmasta. Oikoluvussa asiantuntijat yrittivät kiinnittää huomiota niin venäjän kielen oikeellisuuteen kuin ymmärrettävyyteen. Alkuperäisiin lauserakenteisiin ja tekstiin tuli riittävästi korjausehdotuksia, jotka olivat johdonmukaisia ja ajankohtaisia. Siitä huolimatta asiantuntijoiden mukaan opaskirjan sisältö saattaa olla vaikealukuinen kuuroille asiakkaille, joilla on heikko venäjän kielen taito. Lisäksi heidän mielestään monille kuulevillekin asiasisältö voi olla uutta ja ristiriitaista nykyiseen toimintamalliin nähden. Esimerkkinä tästä on tieto, jonka mukaan sukulainen ei jääviyssyistä voi toimia kuuron tulkkina. Toisaalta näkemysten ristiriittaa auttaa ihmisiä katsomaan asioita laajemmasta näkökulmasta. Silloin he pystyvät vaikuttamaan muutoksiin ja vastaanottamaan niitä.

Tällä hetkellä Venäjällä tapahtuu paljon muutoksia: valtion hallitus on kiinnostunut uudistuksista ja on avoin niitä kohtaan. Suurin ongelma on se, että Venäjällä ei ole riittävästi asiantuntijoita ja tarpeellista ajankohtaista tietoperustaa. Viittomakielialalla Venäjällä on suuria puutteita ja sitä voi luonnehtia kehityksessä jäljessä verrattuna Suomeen. Siihen tarvitaan isoja muutoksia ja päivityksiä. Venäjän valtio on iso, joten uuden käytännön hyödyntäminen kaikkialla ei ole yksinkertaista. Jokaisella Venäjän alueella toimii paikallinen lainsäädäntö, joka voi myös vaikuttaa asian kehittämiseen ja edistämiseen.

Voidaan kuitenkin varmasti todeta, että tällä oppaalla on tärkeä merkitys Karjalan tasavallan tulkkaukspalvelualalla. Muissakin maissa oppaiden avulla välitetään tietoa tulkkaukspalveluista ja yritetään motivoida ihmisiä tilamaan palveluja. Opinnäytetyön tavoitteeksi ei asetettu valtakunnallisen tulkkaukspalveluoppaan tekemistä. Se olisi ollut mahdotonta eikä hankkeessa ole siihen varaa.

6.2 Näkemyksiä tulkkaukspalveluiden kehittymisestä Karjalan tasavallassa

Kuten aikaisemmin olen jo todennut, karjalaista tulkkaukspalvelua käsittelevässä luvussa Karjalan tasavallassa on iso pula tulkeista. Toimivilla tulkeilla ei ole hyvätasoista koulutusta ja tietoa tulkin ammattikuvista. Tulkit osaavat viitotun puheen tulkkausta, mutteivät osaa oikeaa viittomakieltä eivätkä tulkin ammattietiikkaa. Tulkin

palkka ja työolosuhteet ovat niin huonoja, että nuoret viittomakieltä osaavat ihmiset eivät halua harjoittaa tätä ammattia ollenkaan.

Vuonna 2008 Karjalan valtiollinen pedagoginen akatemia on aloittanut viittomakielen tulkkien koulutuksen Humanistisen ammattikorkeakoulun hankkeen avulla ja rahoituksella sekä Karjalan tasavallan opetusministeriön tuella. Se on jo iso askel eteenpäin. Varhaiskasvatuksen ja sosiaalipedagogiikan laitos ei kuitenkaan ole paras mahdollinen paikka tulkkipäätöskoulutukseen. Valitettavasti Venäjällä ei ole mahdollisuutta oppia viittomakieltä ja viittomakielen tulkkausta missään humanistisessa korkeakoulussa tai tiedekunnassa. Suurin syy siihen on viittomakielen asema yhteiskunnassa. Vuonna 2009 Venäjän presidentti Dmitri Medvedev kiinnitti huomiota viittomakielen tulkkipulaan ja esitti, että viittomakielen tulkkien koulutuksen pitää olla korkeakoulutasoista ympäri Venäjää. Samana vuonna Moskovan pedagogiseen valtion yliopistoon järjestettiin viittomakielen tulkkien koulutus, joka on vuoden pituinen. Koulutus on maksullinen ja opiskelijoilla on taustalla muu korkeakoulututkinto ja viittomakielen taito. (Dobrina 2009.) Näiden kahden koulutuksen lisäksi Venäjällä ei ole muita viittomakielen tulkkien koulutuksia korkeakouluissa.

Anna Komarovan (2005, 33) mukaan tulkkauspalvelun kehittämiseen tarvitaan ensisijaisesti lainmuutos, ja viittomakielen tulkin ammattinimikkeen valtiollistaminen. Tulkit tarvitsevat korkeakoulutasoista koulutusta ja jatkokoulutusta. Toimivilla tulkeilla pitäisi olla mahdollisuus muuntokoulutukseen. Kuuroja ja viittomakielen tulkkeja pitää jatkuvasti tiedottaa tulkkauspalvelun käytöstä. Tulkkauspalvelujärjestelmän pitäisi olla laaja ja toimiva koko Venäjällä: paikallisten tulkkeskusten perustaminen on välttämätöntä. Viittomakielen tulkeilla pitäisi olla turvallinen työympäristö, hyvät palkat ja oma ammattiliitto, joka ajaisi tulkkien etuja.

Venäjällä on jo kokemusta tulkkeskusten perustamisesta. Moskovan tulkkeskus on perustettu vuonna 1998 moskovalaiseen kuurojen yhdistykseen. Sama tulkkeskus toimii edelleenkin, ja sitä tuetaan moskovalaisella lainsäädännöllä, joka ei ole voimassa Venäjän muilla alueilla. Tulkkeskuksen ansiosta Moskovan tulkkauspalvelut ovat korkeammalla tasolla kuin muiden alueiden palvelut. Tulkkeskus ylläpitää moskovalaisten viittomakielen tulkkien rekisteriä ja järjestää säännöllisesti sekä tulkeille että kuuroille koulutuksia ja tiedottamistilaisuuksia.

Lisäksi se tuottaa erilaisia asiakirjoja, joiden ansiosta tulkkauspalvelun saanti on helpottunut huomattavasti. Siitä huolimatta jopa Moskovan alueella tulkkaustilaus lyhyellä varausajalla on mahdoton, koska edes siihen ei riitä työvoimaresursseja. (Bazoev 2005, 12.)

Lähitulevaisuudessa Petroskoihin suunnitellaan opetustulkkeskuksen perustamista Karjalan valtiolliseen pedagogiseen akatemiaan. Se olisi erinomainen mahdollisuus sekä tulkeille ja tulkkiopiskelijoille että kuuroille yhteisölle. Petroskoilaiset viittomakielen tulkit tarvitsevat yhteisen paikan ja työyhteisön, jossa voi jakaa työkokemuksia ja niihin liittyviä ongelmia. Toivotaan, että tämä keskus perustetaan mahdollisimman pian, ja tulkkiopiskelijat saavat mahdollisuuden harjoitella tulkkausta ja kehittyä alan ammattilaisiksi.

Viittomakielen tulkit tarvitsevat lisäksi oman ammattiliiton, joka olisi valtakunnallinen ja tarjoaisi sekä kollektiivista hyötyä että henkilökohtaisia etuja. Nykypäivinä Venäjällä on olemassa viittomakielen tulkkien ammattiliitto, joka toimii vain Moskovan alueella eikä vielä laajentunut muille alueille. Toivotaan, että se pikkuhiljaa kuitenkin laajenee ja Karjalan tasavallassa olisi viittomakielen tulkkien oma etujärjestö.

Jotta tulevaisuudessa Karjalan tasavallassa tulkkauspalvelun laatu pystytään takaamaan, tavoitteeksi pitää asettaa palvelun tuottamiseen osallistuvien organisaatioiden eli tulkkeskusten, viittomakielen tulkkien ammattiliiton ja paikallisten kuurojen yhdistysten sekä tulkkiopiskelutusta tarjoavien yliopistojen saumaton toiminta ja yhteistyö. Hyvänä tavoitteena olisi panostaa siihen, että tiedontuotannon ohjeistus, koulutuksen ja tulkkauspalvelun pelisäännöt olisivat riittävän yksiselitteisiä ja yhteisiä. Kaikki tulkkauspalvelun tuotantoon osallistuvat tahot sitoutuisivat niihin.

6.3 Loppupohdinta

Tämän opinnäytetyön lähtökohtana oli tuottaa hyvä ja ajankohtainen materiaali tulkkauspalveluista Karjalan tasavaltaan. Opinnäytetyön prosessin aikana selvitettiin, mikä tulkkauspalvelun tilanne on Venäjällä ja Karjalan tasavallassa, ja miksi tulkkauspalveluoppaan luominen on tarpeellinen ja ajankohtainen asia, mistä tiedoista on

eniten hyötyä. Tutkimuksen kohderyhminä olivat venäläiset viittomakieliset ja tulkit sekä tulkkauspalveluista kiinnostuneet ihmiset. Näiden kohderyhmien tarpeita on tarkasteltu sekä materiaalin hankinnan että kartoittamisen näkökulmasta. Tutkimuksen aikana saatiin selville, että Venäjällä on aika puuttellinen viittomakielen tulkkausala ja siitä on vähän materiaalia. Viittomakielen tulkit eivät ole ammattialansa asiantuntijoita eivätkä osaa tiedottaa kuuroille tulkin ammattikuvasta ja tulkkauspalveluista.

Galina Gavrilovan (2007, 13) mukaan Venäjällä edelleenkin tulkkaustilanteessa kuuro asiakas on objekti, johon kohdistuu tulkkauspalvelu. Kuurot eivät osaa itsenäisesti päättää ja hoitaa asioita. Viittomakielen tulkit eivät ole tottuneet itsenäisiin ja omatoimisiin asiakkaisiin. Lisäksi viittomakielen tulkkauksesta on hyvin vähän kirjallisuutta ja tietoa. Viittomakielen tulkit eivät ole saaneet vastaavaa koulutusta siihen eivätkä osaa kertoa kuuroille tulkkauspalveluiden pelisäännöistä, koska itse ovat tietämättömiä siitä ja toimivat vanhan mallin mukaan.

Tietoperustassa esiteltiin venäläisen viittomakielen tulkkauspalvelun kehitystä, josta tuli esille venäläisen tulkkauspalvelun pitkä historia. Se omalla tavallaan poikkeaa suomalaisen tulkkauspalvelun historiasta, koska 1900-luvun alussa venäläinen tulkkausala on elänyt hyviäkin aikoja. 1930-luvulla Venäjällä oli sekä opiskelu- että asioimistulkkeja. Tulkkausala kehittyi hyvään suuntaan. Muutamia vuosia myöhemmin Stalinin asetuksen mukaan tulkeista alettiin tehdä moniammatillisia tulkkeja, joiden tehtäviksi tuli tulkkauksen lisäksi sosiaalityö, opetus ja kuurojen auttaminen. Tämä katsaus historiaan antaa lukijalle monipuolisen ja kattavan kuvan venäläisestä tulkkauspalvelusta ja siihen vaikuttavista tekijöistä. Tämän tutkimuksen kautta saatiin nämä asiat esille ja pystyttiin todistamaan opinnäytetyön ajankohtaisuus ja tarpeellisuus.

Tämä opinnäytetyö hyödyttää viittomakielen tulkkausalalla toimivia venäläisiä tulkkeja, viittomakielisiä ja muitakin venäläisestä tulkkauspalveluista kiinnostuneita. Tutkimus myös hyödyttää Humanistista ammattikorkeakoulua Viittomakielialan Petroskoin hankkeessa, koska hankkeen työryhmällä on tilaisuus saada tietää enemmän venäläisen tulkkausalan historiasta, tarpeista, nykytilanteesta ja tulevaisuuden visioista. Suomenkielisen raportin kautta pyrittiin tarjoamaan suomalaisille

lukijoille tietoa venäläisestä tulkkauspalvelusta, sen historiasta ja nykytilanteesta. Nämä saattavat olla heille uutta ja kiinnostavaa tietoa. Tutkimuksen raportoinnissa käytettiin runsaasti venäläistä lähdekirjallisuutta, mm. viittomakielen tulkki- konferenssimateriaaleja. Niiden käytöllä pyrittiin tietoisesti parantamaan opinnäytetyön luotettavuutta ja johdonmukaisuutta.

Opinnäytetyö on Humanistisen ammattikorkeakoulun hankkeen tuotos, mutta sille ei ole mitään jatkotutkimussuunnitelmaa. Toivotaan, että jatkotutkimusaiheita tulee tulevaisuudessa Karjalan valtiollisen pedagogisen akatemian tulkkioiskelijoille. Jo tänä vuonna 2010 akatemian tulkkioiskelijat ovat ottaneet tämän opinnäytetyön venäjänkielisen tuotoksen ammattiprojektin pohjaksi ja yrittävät tuottaa siitä viittomakielisen käännöksen.

LÄHTEET

- Aho, Pia 2007. Oppikirjasta toimiva ja hyvä painotuote. Case: Tehostemestarin käsikirja 1.
<https://oa.doria.fi/bitstream/handle/10024/5633/Aho,%20Pia.pdf?sequence=1>
 Viitattu 25.11.2009.
- Ahtineva, Aija 2000. Oppikirja – tiedonvälittäjä ja opintojen innoittaja? Lukion kemian oppikirjan – Kemian maailma 1 – tiedonkäsitys ja käyttökokemukset. Turun yliopiston julkaisuja. Scripta llingua fennica edita. Sarja c osa 164.
- Bazoev, Vladimir 2005. Tulkkauspalvelut: Ongelmat ja niiden ratkaisumenetelmät. Moskovan kokemus. Teoksessa Nikolai Tsaushjan (toim.) Viittomakielen tulkkien kansainvälinen konferenssi. Moskova: Venäjän Kuurojen liitto.
- Базоев, Вадимир 2005. Услуги жестового перевода: Проблемы и пути их решения. Московский опыт. В сборнике Николай Чаушьян (гл.ред.) Международная конференция переводчиков жестового языка. Москва: Всероссийское общество глухих.
- Dobrina, Darja 2009. Hyvän tahdon viittoma. Viitattu: 20.3.2010.
<http://www.vmdaily.ru/article.php?aid=84110>
- Добрина, Дарья 2009. Жест доброй воли. Дата обращения: 20.3.2010.
<http://www.vmdaily.ru/article.php?aid=84110>
- Gavrilova, Galina 2007. Kuurot ja venäläisen viittomakielen tulkit: vuorovaikutuksen periaatteet. Teoksessa Nikolai Tsaushjan (toim.) Viittomakielen tulkkien kansainvälinen konferenssi. Moskova: Venäjän Kuurojen liitto.
- Гаврилова, Галина 2007. Глухие и переводчики русского жестового языка: принципы взаимоотношений. В сборнике Николай Чаушьян (гл. ред.) Международная конференция переводчиков жестового языка. Москва: Всероссийское общество глухих.
- Hannus, Matti 1996. Oppikirjan kuvitus koriste vai ymmärtämisen apu. Turun yliopisto. Sarja C, osa 122.
- Komarova, Anna 2009. Viittomakielen tulkkauksen ongelmia Venäjällä. Viittomakielen opetus tulkikoulutuksessa – kansainvälinen konferenssi 26.-27.5.2009. Petroskoi: Karjalan valtiollinen pedagoginen yliopisto.
- Komarova, Anna 2008. Viittomakielen asema ja tulkkauksen ongelmia. Kuurojen yhteisö ja viittomakieli – kansainvälinen konferenssi 22.-23.10.2008. Petroskoi: Karjalan valtiollinen pedagoginen yliopisto.
- Komarova, Anna 2005. Venäläisen viittomakielen asema ja tulkkauksen ongelmia. Teoksessa Nikolai Tsaushjan (toim.) Viittomakielen tulkkien kansainvälinen konferenssi. Moskova: Venäjän Kuurojen liitto.
- Комарова, Анна 2005. Статус жестового языка и проблемы перевода. В сборнике Николай Чаушьян (гл.ред.) Международная конференция переводчиков жестового языка. Москва: Всероссийское общество глухих.
- Kuulohuoltoliitto ry 2006. Tulkkipalveluopas. Viitattu 25.11.2009.
http://www.kuuloliitto.fi/document.php?DOC_ID=51&SEC=baa70459a6d3877492b1d57d6062e365&SID=1#tulkkipalvelu.pdf

- Kuurosokeat ry 2006. Kuurosokeiden tulkkipalveluopas. Viitattu 25.11.2009.
http://www.ecredo.fi/kuurosokeat/data/liitteet/tulkinkaytto_sisus_korj-1.pdf
- Majava, Heikki 2009. Tulkkauspalvelu siirtyy valtiolle. Tuntosarvi. Suomen Kuurosokeat ry 5/2009, 5-6.
- Malysheva, Tatjana 2010. Karjalan tasavallan tulkkauspalveluista. Email: maria.nadezhdina@humak.edu 20.3.2010.
- Mikkonen, Pirkko 2008. Viittomakielialan koulutushanke Petroskoissa 2008–2009. Hankkeen kuvaus. Email: maria.nadezhdina@humak.edu 29.8.2008.
- Mikkonen, Pirkko 2008. Viittomakielialan koulutushanke Petroskoissa 2008–2009. Kuurojen yhteisö ja viittomakieli -kansainvälinen konferenssi 22.–23.10.2008. Petroskoi: Karjalan valtiollinen pedagoginen yliopisto.
- Mjakshin, Nikolai 2009. Viittomakieli kuulovammaisten sosiaalisessa kuntoutussuunitelmassa. Viitattu: 10.3.2010.
<http://arvog.deafnet.ru/page.phtml?c=60&id=6646>
- Мякшин, Николай 2009. Русский жестовый язык в социальной реабилитации инвалидов по слуху. Дата обращения: 10.3.2010.
<http://arvog.deafnet.ru/page.phtml?c=60&id=6646>
- Riekko, Iida 2006. Viitottu maailma. Kumppani-lehti 3/2006. Viitattu: 13.3.2010
http://www.kepa.fi/kumppani/arkisto/2006_3/4854
- Saarinen, Marketta & Väyrynen, Päivi 1989. Ohjeita ammattioppikirjan tekijöille. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Suomen tietokirjailijat ry 2009. Oppikirjojen kirjoittamisesta. Suomen tietokirjailijat ry:n tietopaketti aloitteleville oppikirjantekijöille Viitattu: 11.11.2009.
http://www.suomentietokirjailijat.fi/ep/tiedostot/Oppikirjojen_kirjoittamisesta.pdf
- Suomen viittomakielen tulkit ry 2009. Tulkkauspalvelu. Viitattu 15.3.2010.
<http://www.tulkit.net/tulkkivalitys/>
- Vainikka, Outi 2003. Tulkkipalveluopas tiedonvälittäjänä. Humanistinen ammatti-korkeakoulu. Ammattikorkeakoulun perustutkinnon opinnäytetyö.

LIITTEET

Liite 1 Viittomakielen tulkkutilanne Venäjällä 2005. (Komarova 2005.)

kaupunki	kuuroja	tulkkeja	kuuroja per tulkki	tulkkeja kuurojen perheistä	tulkki-keskukset
Brjansk	1854	20	92,7	16 / 80%	1
Ivanovo	1291	10	129,1	10 / 100%	1
Moskova	10430	38	274,5	24 / 62%	1
Pihkova	1003	5	200,6	5 / 100%	1
Tula	1759	20	87,6	5 / 25%	1
Udmurtia	1519	13	116,8	9 / 69%	-
Kemerovo	2430	35	69,4	10 / 28,6%	1
Tambov	1319	10	131,9	5 / 50%	1
Perm	2935	18	163	11 / 61%	1
Krasnodar	3750	13	288,5	10 / 77%	-
Volgograd	3000	34	88,2	-	-
Novgorod	719	13	55,3	4 / 30,8%	-
Omsk	2391	21	113,9	6 / 28,6%	1
Vologda	1256	10	125,6	2 / 20%	1
Samara	3575	49	72,9	37 / 75,5%	1
Tšeljabinsk	4934	48	102,8	48 / 100%	1
Komi	1200	5	240	3 / 60%	-

Liite 2 Tulkkauspalveluoppaan sisällön suomennos

SISÄLTÖ

ALKUSANAT

1. YLEISTÄ

- 1.1. Kuuro ja kuurojen yhteisö
- 1.2. Viittomakielet

2. TULKKAUSPALVELUT

- 2.1. Oikeus tulkkauspalveluun
- 2.2. Tulkkauspalvelupäätöksen hakeminen
- 2.3. Missä ja milloin tulkkauspalvelua voi käyttää?
- 2.4. Palvelun maksut

3. TULKKAUSMENETELMÄT

- 3.1. Venäläinen viittomakieli
- 3.2. Viitottu puhe
- 3.3. Sormiaakkosviestintä
- 3.4. Kirjoitustulkkaus tietokoneella
- 3.5. Käsinkirjoitus
- 3.6. Eri menetelmien yhdistäminen

4. VIITTOMAKIELEN TULKKI JA HÄNEN TEHTÄVÄNSÄ

- 4.1. Tulkkauksen lajit
- 4.2. Viittomakielen tulkin ammattisäännöstö

5. SUJUVA TULKKAUSTILANNE

- 5.1. Tulkin tilaaminen
- 5.2. Tulkkauspalvelun käyttäjän ja tulkin yhteistyö
- 5.3. Tulkkauksen päätyttyä
- 5.4. Palaute palvelusta

6. OPISKELUTULKKAUS

- 6.1. Miksi opiskelutulkkia tarvitaan?
- 6.2. Opiskelutulkki ja hänen tehtävänsä
- 6.3. Opiskelutulkin työolosuhteet
- 6.4. Paritulkkaus

7. YHTEYSTIEDOT

8. LÄHTEET